

8. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. / С. Д. Максименко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – С. 54.
9. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – М. : Прогресс, 1993. – Т. 1. – С. 53.
10. Масол Л. Особливості впровадження програми «Мистецтво» у контексті предметно-інтегрованої освіти / Л. Масол // Початкова школа, 2003. – № 4. – С. 42.
11. Печерська Е. П. Казкові сюжети на уроках музики / Е. П. Печерська // Початкова школа. – 1994. – № 8. – С. 32–36.
12. Філософський словник / Під ред. В. І. Шинкарука. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Головн. ред. УРЕ, 1986. – С. 518.

РЕЗЮМЕ

Н. В. Стефина. Формирование эстетических потребностей как способ активизации творческой деятельности младших школьников.

В статье рассматриваются проблемы эффективного формирования эстетических потребностей младших школьников на основе принципов интеграции и деятельностно-творческого подхода к обучению и воспитанию. Обоснована возможность модернизации творческой деятельности на уроках музыки в младших классах с помощью интеграции видов искусства, направленности учащихся на активную игровую деятельность.

Ключевые слова: *потребность, эстетическая потребность, творчество, творческая деятельность, творческие способности, игра, импровизация.*

SUMMARY

N. Stefina. Forming aesthetic necessities as a method of activation of creative activity of junior schoolboys.

In a lecture the problems of the effective forming of aesthetic necessities are examined junior schoolboys on the basis of principles of integration and activity-creative going near teaching and education. An upgradability creative activity is grounded on the lessons of music in junior classes by integration of types of art, orientation of student on active playing activity.

Key words: *demand and aesthetic needs, creativity, creative work, creativity, game improvisation.*

УДК 654.43.8

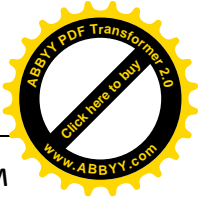
В. П. Шабанов

Луганський національний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ В ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

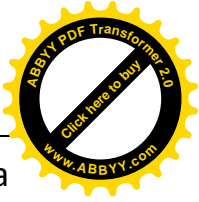
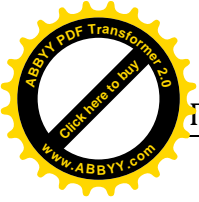
У статті коротко окреслено педагогічні умови громадянської соціалізації студентів коледжу в позанавчальній діяльності та їх реалізацію в освітньо-професійному середовищі навчального закладу; висвітлено зміст й особливості реалізації першої умови, що стосується інтеграції змісту навчальної і позанавчальної роботи.

Ключові слова: *педагогічні умови, громадянська соціалізація, концептуальні підходи до вирішення проблеми громадянської соціалізації студентської молоді.*

Постановка проблеми. Питанню керівництва громадянським вихованням молоді, становлення громадянина присвячено багато досліджень, що свідчить про надзвичайну його актуальність, особливо в сучасних умовах розвитку громадянського суспільства. Стратегічною метою громадянської соціалізації визначено формування свідомого й активного громадянина, життєдіяча, орієнтованого на саморозвиток в особистісному й професійному плані, розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні, орієнтованого на потребу діяти компетентно й технологічно. Отже, чільне місце у процесі громадянської соціалізації посідає громадянська освіта, спрямована на формування цілісної системи знань про права й обов'язки громадянина, соціально-політичний устрій, основи економіки, морально-етичні імперативи й цінності, історію та сучасність української держави. Але процес громадянської соціалізації розгортається в певному культурно-освітньому просторовому вимірі, що вимагає розбудови вільного й самодіяльного культурно-освітнього середовища, в якому дано безліч можливостей для саморозвитку особистості молоді й набуття нею досвіду громадянської діяльності й поведінки.

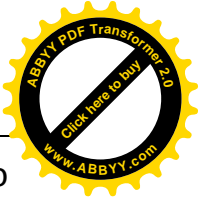
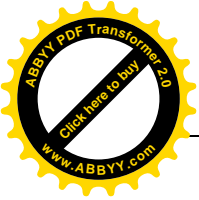
Аналіз актуальних досліджень. Питанню визначення концептуальних засад процесу громадянської соціалізації молоді – єдності системного, особистісно-діяльнісного, культурологічного, контекстного, суб'єктного, компетентнісного й аксіологічного підходів з дотриманням таких принципів: гуманізації та демократизації освітньо-виховного середовища, самореалізації суб'єктів взаємодії, інтеркультурності, толерантності, творчої самодіяльності присвячено праці І. Беха, М. Боришевського, А. Вербицького, П. Вербицької, І. Жадана, І. Зязюна, О. Овчарук, О. Пошетун та ін. Сутність системного підходу як методологічного інструменту пізнання розкрито багатьма авторами, зокрема П. Анохіним, В. Афанасьєвим, Л. Берталанфі, В. Садовським, С. Юдіним та іншими. Принципи аналізу педагогічних систем розглянуті в дослідженнях Т. Ільїної, Ф. Корольова, Н. Кузьміної, Ю. Кулюткина, Г. Сухобської, Г. Щукіної. Ідеї цілісного та комплексного розглядання педагогічних явищ подані Г. Кириловою. Загальні, методологічні підходи до дослідження педагогічних явищ та приклади їх використання під час вивчення конкретних проблем у різних галузях педагогіки містять праці І. Журавльова, В. Загвязинського, І. Лернера, М. Поташника та ін.

Зміна освітньої парадигми в умовах глобалізації світової економіки та поширення інтеграційних процесів зумовила поширення компетентнісного підходу до виховання громадянина, різні аспекти якого висвітлені у працях І. Зимньої [2], В. Лозової [3], О. Овчарук [5] та ін. Узагальнюючи доробок науковців у галузі громадянського виховання, зазначимо, що наголошується на сформованості особистісних якостей вихованців, їх активній життєвій позиції, опануванні досвідом соціальної взаємодії на суб'єктному рівні (ухвалення рішень і відповідальність за себе та інших), що викликає необхідність урахування провідних ідей суб'єктного підходу (Б. Ананьєв, Л. Виготський, С. Рубінштейн) щодо визначення та реалізації педагогічних умов громадянської соціалізації.

Зауважимо, що у дослідженнях наголошується на трансляції здобутих знань у досвід громадянської діяльності, тобто їх перетворення на актуально-дієвий фонд. Як засвідчує досвід виховання, найбільш оптимальні результати досягаються лише за умови вільної, активної і свідомої самодіяльності всіх суб'єктів взаємодії, об'єднаних спільними цінностями, смислами, перспективами. Отже, висвітлення досвіду реалізації педагогічних умов громадянської соціалізації в позанавчальній діяльності студентів коледжу зумовлює **мету статті**.

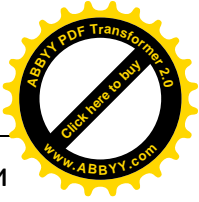
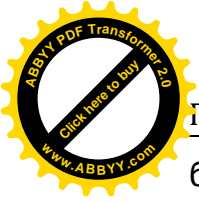
Виклад основного матеріалу. Аналіз досліджень у галузі педагогічної психології, соціальної педагогіки та соціології дозволив нам визначити вихідні положення, методологічні принципи розуміння процесу громадянської соціалізації і розгортання формульованого експерименту в контексті вирішення завдань дослідження, а саме: процес громадянської соціалізації студентської молоді в умовах розвивального освітньо-професійного середовища коледжу є насамперед процесом інтернаціоналізації спеціального соціального знання щодо провідних категорій громадянської освіти, громадянських якостей особистості й вимог суспільства до громадянина, співвідношення здобутих знань з адекватною їм системою цінностей, бачення шляхів власного громадянського самовдосконалення; по-друге, суттєвими обставинами громадянської соціалізації, крім об'єктивних умов, також виступають і суб'єктивні – власна активність індивіда, його індивідуальні й біографічні особливості в якості досвід і результат первинної громадянської соціалізації в межах загальноосвітньої школи.

Згідно з означеними концептуальними підходами були змістовно обґрунтовані провідні педагогічні умови громадянської соціалізації студентів коледжу, які забезпечують ефективність цього процесу в системі позааудиторної роботи. *Першою умовою* громадянської соціалізації студентів коледжу ми визначили розвиток громадянської компетентності в єдності навчальної і позанавчальної діяльності. За такої умови, на нашу думку, забезпечуватиметься цілісність знань студентів про суспільні явища та процеси, оскільки вона передбачає інтеграцію наукового знання з різних галузей гуманітарних, соціальних і природничих наук – історії, права, політології, культурології, соціології, економіки, екології, інформатики тощо не тільки в теоретичній площині, але й у практичній через створення різнопланових об'єднань молоді, орієнтованих на громадянську діяльність.

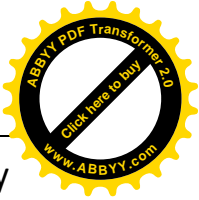
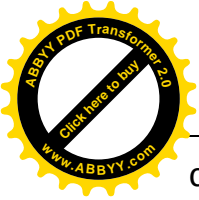
Друга умова, яку ми виділили, стосується формування мотивів громадянської діяльності, досвіду соціальної творчості та активної життєвої і громадянської позиції студентів. Її реалізація, на нашу думку, потребує застосування інтерактивних соціально-комунікативних технологій. Отже, визначена умова має технологічний характер і виступає своєрідним інструментарієм процесу громадянської соціалізації. *Третя умова* – створення розвивального освітньо-професійного середовища коледжу, орієнтованого не тільки на професійну, але й на громадянську соціалізацію, яку ми розглядаємо не тільки як самостійну умову, але і як підґрунтя для взаємодії та реалізації інших педагогічних умов громадянської соціалізації студентів коледжу, тобто має широкий соціально-педагогічний характер, про що свідчать також дослідження у цій галузі [1; 4]. Визначені умови змістовно й процесуально взаємопов'язані між собою, доповнюють і підсилюють одна одну, адже змістовний аспект процесу громадянської соціалізації студентів коледжу має системний характер через дотримання принципу наступності у змісті навчальної і позанавчальної діяльності, а реалізація особистісно-діяльнісного й суб'єктного підходів відбувається завдяки використанню інтерактивних соціально-комунікативних технологій, що дозволяє студентам набувати практичного досвіду громадянської діяльності, формувати активну громадянську позицію.

Упровадження розроблених педагогічних умов у педагогічну систему коледжу здійснювалося передусім педагогічним колективом за

безпосередньої взаємодії з громадськими та молодіжними організаціями м. Краснодона Луганської області, органами місцевого самоврядування, засобами масової комунікації. З метою оптимізації педагогічного керівництва була розроблена структурно-функціональна модель громадянської соціалізації студентів у розвивальному освітньо-професійному середовищі коледжу, в якій простір громадянської соціалізації у педагогічній системі коледжу описано як системний елемент цілісного загальнодержавного простору. Ядром виступає підсистема громадянської соціалізації у позанавчальній діяльності, подана відповідними контекстними напрямками: ціннісно-смісловий (морально-етичний та інтеркультурний аспекти), соціально-політичний (політико-правовий і соціально-економічний аспекти) та професійний, які наскрізно реалізуються в навчально-професійній і позанавчальній діяльності, а також структурні напрями – когнітивний, аксіологічний, діяльнісний. Виокремлено також об'єкт (співгромадяни) й колективний суб'єкт (студенти коледжу, громадські організації, професійні установи, з якими підтримуються зв'язки, студентський парламент тощо). Форми й організація діяльності в моделі подані єдністю трьох складових – навчальна діяльність (сукупність нормативних, елективних і факультативних курсів), позанавчальна діяльність (клуб, громадянський форум, гуртки за інтересами, проекти тощо), студентське самоврядування (студентський парламент, профком, студентська рада, комітети).

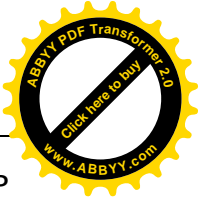
Зупинимося докладніше на реалізації першої умови – розвиток громадянської компетентності в єдності навчальної і позанавчальної діяльності, яка забезпечується доцільним структуруванням змісту когнітивного компонента на основі принципів інтеграції та контекстного навчання. Так, у блоці навчальної діяльності на основі теоретичного аналізу [5] ми умовно виділяємо два рівні: предметно-теоретичний і міжпредметно-практичний. До предметно-теоретичного рівня включено дисципліни за навчальним планом: філософія, культурологія, право, соціологія, політологія тощо. Під час їх вивчення особливого значення набуває вивчення питань, пов'язаних із громадянськими цінностями, а також поняттями, що торкаються категорій соціалізуючого знання. Тобто змістовно перший рівень відповідає завданням щодо розвитку у студентів цілісної наукової картини світу сучасного суспільства, гнучкого,

самостійного й критичного мислення; створення актуально-дієвого фонду знань для активної участі в розвитку різних сфер суспільства, засвоєння вмінь оцінювати власні вчинки й дії інших людей з позицій гуманістичних ідеалів та громадянських цінностей, оволодіння основами моральної, правової, політичної, економічної та інформаційної культури тощо.

На міжпредметно-практичному рівні відбувається вивчення елективних, факультативних та спеціальних курсів, зміст яких побудовано за принципом інтеграції, що дозволяє підготувати студентів до самостійної реалізації конкретного виду діяльності, забезпечити практичне опанування громадянських цінностей. Для забезпечення контексту на цьому рівні розроблено низку спеціальних курсів, зокрема: «Академічні свободи, права й обов'язки студентів», «Основи студентського самоврядування», «Школа політичного лідера», «Поле громадянської діяльності» тощо. Під час вивчення означених курсів та дисциплін за вибором студента й ВНЗ з навчального плану відбувається узагальнення й міжпредметна інтеграція соціалізуючих знань, усталення громадянських цінностей, підготовка молоді до соціально значущої діяльності через інтерактивні форми й методи – ігрове моделювання, тренінги соціальних ролей, соціального проектування тощо. Тобто у такому контексті громадянська освіта як компонент соціалізації й одночасно дієва умова цього процесу розглядається як цілеспрямований вплив не тільки на когнітивну й діяльнісну, але й на мотиваційно-ціннісну сферу молоді людини з урахуванням реалій сьогодення. Таким чином, забезпечується збереження й подальший розвиток соціального успіху, отриманого на теоретичному рівні, а також стійкість особистості з урахуванням особливостей соціалізації у нестабільному суспільстві.

Висновки. Отже, позанавчальна діяльність органічно продовжує змістовно-контекстну лінію навчальної і будується на основі залучення студентської молоді за принципами активності, самодіяльності й добровільності до суспільно-політичної діяльності (від студентського самоуправління до політико-правової й соціально-економічної сфери). У цьому процесі студенти усвідомлюють важливість і цінність служіння суспільству, що сприяє усталенню психологічного новоутворення особистості – «модусу служіння», а також засвоєнню громадянської етики й відповідальності. Така взаємодія навчальної і позанавчальної діяльності є

ефективною педагогічною умовою, що підвищує ефективність громадянської соціалізації студентської молоді, забезпечує нерозривну єдність знання й дії, формування громадянської свідомості й поведінки, громадянських чеснот.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борытко, Н. М. Пространство воспитания: образ бытия : [монографія] / Н. М. Борытко. – Волгоград : Перемена, 2000. – 214 с.
2. Зимняя И. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / И. А. Зимняя. – М. : Исслед. центр. пробл. качества подгот. Спец., 2004. – 38 с.
3. Лозова В. Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів освіти / В. І. Лозова // Педагогічна підготовка викладачів вищої школи : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. / [за заг. ред. І. Ф. Прокопенка, В. І. Лозової]. – Х. : ОВС, 2002. – С. 65-71.
4. Майнулов Ю. С. Средовой подход в воспитании: автореф. дис. ... доктора пед. наук / Ю. С. Мануйлов. – М., 1997. – 43 с.
5. Овчарук О. Развитие компетентностного подхода: стратегические ориентиры международной спільноти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К., 2004. – С. 6–15.
6. Сергейчик С. И. Факторы гражданской социализации учащейся молодежи / С. И. Сергейчик // Социологические исследования. – 2002. – № 5. – С. 107–111.

РЕЗЮМЕ

В. П. Шабанов. Реализация педагогических условий гражданской социализации студентов колледжа во внеучебной деятельности.

В статье коротко описаны педагогические условия гражданской социализации студентов колледжа во внеаудиторной работе и их реализация в образовательно-профессиональной среде учебного заведения; освещены содержание и особенности реализации первого условия, касающегося интеграции содержания учебной и внеучебной работы.

Ключевые слова: педагогические условия, гражданская социализация, концептуальные подходы к решению проблемы гражданской социализации студенческой молодежи.

SUMMARY

V. Shabanov. Realization of the pedagogical conditions of the student's civil socialization in the extracurricular work.

The article deals with the pedagogical conditions of the student's civil socialization and their realization in the extracurricular work. The author describes the table of contents and the features of the first condition (integrations the table of contents educational and extracurricular activity).

Keywords: pedagogical conditions, civil socialization, students, conceptual approaches.